

достатъчно време за даване на широки и трайни знания по история, съгласуването на двата курса би имало само положителни последици както за учителя, така и главно за учениците. Тогава от програмата по литература биха отпаднали чисто исторически теми като „Българско възрождение“, „Социал-икономически промени в Турция след Кримската война“, „60-те и 70-те години на XIX век“, „Характер на Освобождението“ и др. п., а те биха влезли като необходими встъпления към съответните уроци по литература.

Програмата установява минимума от произведения, които трябва да се преминат. Да се даде максимум знания — това е работа вече на самия учител, който е длъжен съобразно конкретната обстановка, възможности и пр. да определи произведенията за допълнително разглеждане. Във всеки случай просто недопустимо е да се препоръчват на учениците произведения, които те нито имат време да прочетат, нито пък ще разберат. Така например новата програма предлага на девето-класника 10,000 страници „книги за домашен прочит“ (стр. 63—64). Помислете — десет хиляди страници за един 16-годишен младеж през една лятна ваканция! Не е ли много? Щом е съкратена антич-

на литература от обучението, защо в „книги за домашен прочит“ са останали произведения от Омир, Есхил, Софокъл, Еврипид, Аристофан, Кохан и Тронски? Нима учениците ще разберат нещо от тях? Други произведения се препоръчват по два пъти — веднъж в IX клас, а после и в X клас („Фейлетони и пътеписи“ от А. Константинов, „Хоро“ от А. Страшимиров, „Герой на нашето време“ от М. Ю. Лермонтов, „Записки на ловеца“ от Тургенев, „Разкази“ от Михалаки Георгиев); други — в X и XI класове (стиховете на Радевски, „Снаха“ на Г. Караславов, „Хайдутин майка не храни“ от Орлин Василев). Трети се сочат неточно: „Белите брези“ от С. Бубьонов (стр. 64), сборникът разкази „Иван и неговите другари“ на Челкаш е посочен като книга на Иван Мартинов (стр. 90)!

От известни уточнения се нуждае и общата част на програмата, дето се възхваляват остарели вече схващания за типичното и партийността.

Изобщо новите учебници по литература трябва да се изготвят по нова, по-съвършена и действително отговаряща на предназначението си учебна програма.

СПАС СЕПТЕВ

КНИГА ЗА ЮНОШИ

Приключенският роман си има своите особености и закони, малко по-различни от художествената логика на другите произведения. Нашата литература е почти без традиции в тая посока. Особено приключенското четиво за средната и горната училищна възраст след Девети септември е в пелени. Затова всеки опит да се напише такъв род книга трябва вни-

мателно да се преценява. Младият белетрист Любен Станев е написал приключенска повест из живота на Суворовското училище.

По-изпъкнали в произведението фигури са Живко (на когото съзнанието за клетвата дава по-голяма оцветеност), възпитателят Борисов (макар че в неговите отношения с Милка има нещо схематично и прозаично). Кирил е твърде стандартен тип на младеж хулиган, с присъщия на тоя тип езикови атрибути и крехка външност. И въпреки че е твърде естиво

„Клетвата“ — повест от Любен Станев, изд. „Народна младеж“, редактор Сим. Султанов.

изобразен, той изпква сред другите слабо представени лица. Няма съмнение, че Камен е най-интересният характер в повестта. Останалите са по-бледи откъм обрисовката на душевната колоритност. Обаче погледнато по-строго, и Камен не е изваян докрай като характер, а по-скоро е само маркиран. Замисълът на автора е бил да го обрисова като интересно момче, колкото и да е невръстно, имащо си своя „биография“. Камен е мълчалив, вглъбен, сериозен, пропит с остро чувство за чест. Камен живее с особено самочувствие в сравнение със своите връстници. с това, че „нещо е преживял“. За околните неговият характер изглежда твърде брутален и остър, но в действителност той е един от ония по-богати душевно момчета, чиято индивидуалност се извява по-категорично. Тези младежи в края на краищата въпреки привидната си грубост стават симпатични на читателя със своята честна и благородна натура, озаряват го със сиянието на собствения си подвиг. Това е било намерението на автора, но какво конкретно възпитание е имало в повестта? Камен не е показан като индивидуалност. Не е даден в неговата неповторимост на „големеещо се“ момче, гледащо на своите връстници с позрели очи. В неговата затвореност трябва да пролича по-големият му душевен живот в сравнение с околните. Любен Станев не е сполучил с този образ напълно, понеже малко е изхождал от психологията на юношата. Независимо от условностите на образа авторът би трябвало да вложи и от историята на собствената си душа през младежките си години, ако иска да създаде тип на юноша, жив, интересен, обаятелен. Когато четем повестта, имаме чувството, че авторът острани гледа на действието. Затова се е получило такова нещо: виждаме много млад герой, но не можем да почувствуваме атмосферата на младостта. Любовта на Борисов и Милка е предадена скучно, без необходимия колорит. Няма прелест, неповторимост в любовните трепети на момчетата по Соня, тя не оживява страниците на повест-

та като живо, привлекателно момиче. Станев не е одухотворил обстановката. Има нещо мъртво, несъживено в неговите герои, които той изобилно разхожда по страниците на повестта. И в края на краищата нито Живко, нито Камен изпъкват пред нас като пълноценни индивидуалности. Тяхната вражда и дружба не е обоснована. Любен Станев не е почувствувал своите герои. Те са останали неразбрани за него, той не навлиза в тъкостите на тяхната „момчешка“ психология. Когато четяхме страниците на повестта „Клетвата“, където се описва как Живко и Камен се сбиват, не знам защо, но си спомнихме една от ония сцени на Том Сојер на Марк Твен, където се говори за едно такова сбиване на две момчета, спомнихме си за оня дълъг и интересен диалог, който трае няколко страници. Спомнихме си как всеки ред там е психологически мотивиран и разкрива душевното устройство на героя. В повестта на Любен Станев няма на много места нужната психологическа мотивировка, зад отделните думи не стоят психологически състояния. В книгата отсъствува необходимата динамика. А тя е солта на приключенското четиво. Не можем да се сърдим на Любен Станев, че в повестта му има много случайности. Случайностите, изненадите, инцидентите, както е известно, са неизбежен спътник на приключенската литература. Не за това ми е думата. Авторът може да бъде укоряван за това, че не умеел да превърне случайностите в приключенска действителност. В низащите случки има нещо изкуствено. Показателна е в това отношение сцената с открадването на парите от братя на Милка — един хулиганстващ младеж. Тая сцена започва с типичното за приключенския жанр заинтригуващо заглавие: „Ако Осипа ще беше закъсиял“. Обаче въпреки че заглавието е заинтригуващо — интерес, занимателност не се получава. В тая сцена стават бързи смени на събития, за които авторът не се е погрижил да създаде подходяща психологическа атмосфера. Зад острите сюжетни ситуации не стои

никакво психологическо напрежение. Тук има нещо нагласено, инсценирано, събитията бързо се развиват, без да има достатъчно психологическа убедителност. Когато четем тия страници, не участвуваме в съдбата на момчето, защото сам авторът не участва в тая съдба, защото не съпреживява. В него има нещо безпристрастно, когато разказва тая история, нещо обективистично. Той не гледа на света през призмата на Камен, не се чувства на негова страна, той не се възлнува от това, че невинното момче ще пострада, а само безпристрастно регистрира случките. Той иска да предизвика възмущение, напрежение, а в самия него има покой. И оттам не се получава ефектът на яркото, необикновеното.

Младият автор не е успял да създаде един ярък изключителен характер, наситен с обаяние и привлекателност. Не е успял да ни заинтригува с героите си. Разбираме особеностите на съвременния приключенски роман, който трябва да бъде по-реалистичен, но и в него трябва да има черти на загадъчност, тайнственост, колкото това да звучи старо, част от героите трябва да бъдат загърнати в булото на неизвестността.

Необходимо е в приключенската повест да има повече действие. Винаги да бъде спазван един „темп“. В „Клетвата“ нещата твърде мудно вървят, в тях има малко динамика. Затова е необходимо още първите страници на приключенското произведение да завладеят читателя, да го заинтригуват. Любен Станев още в началото не изяснява характера на повестта — дали тя е само едно описание на бита и порядките в Суворовското училище, или е приключенско четиво. Това читателят

едва към края на книгата разбира. Повестта трябваше да почне още в началото по-динамично и заинтригуващо.

Писателят не е използвал „тайната“ като прием в изкуството за изграждане на приключенско четиво, а както е известно, тя се създава за усиляване занимателността на действието. В повестта „Клетвата“ се говори за една къща, която играе голяма роля в развързката на повестта, свързана е с разкриването на Лесата и подвига на Камен. Обаче авторът не е наситил атмосферата на тази къща със загадъчност.

Любен Станев в тая си приключенска повест не е успял да осъществи необходимото живо фабулиране. Темпът на бързо развиващата се приключенска интрига не е спазен. Несполучливо е избран и тематичният терен на действието: в обстановката на Суворовското училище героите не могат да се разгърнат нашироко, докато другият живот може да даде по-голяма възможност за по-богато и пищно разцъфтяване на интригата.

Познаваме Любен Станев като сръчен, културен млад белетрист, който направи в някои свои произведения сполучливо психологическо обрисувание на хора от нашата действителност, обаче, когато четем новата му повест, имаме чувството между другото, че е набързо написана, че недостатъчно е събран жизненият материал — основно непроучен, емоционално неизживян и поставен в суровите рамки на един тривиален сюжет. Твърде много станаха тия истории с диверсанти и тяхното леко залавяне, че започнахме много да не вярваме на тия писатели, които с лека ръка ни поднасят подобни истории.

ЗДРАВКО ПЕТРОВ